

Quaderns de
la Selva, 8
1995

CENTRE D'ESTUDIS
SELVATANS

*Estudi preliminar del
material ceràmic
procedent de la vil·la
romana dels Ametllers
(Tossa de Mar),
del fons del
Museu d'Història de
Sant Feliu de Guíxols*

JORDI COLOMEDA FOLGADO
NATÀLIA COLOMEDA FOLGADO

EL material presentat en aquest estudi procedeix d'una donació del Dr. Ignasi Melé al fons del Museu d'Història de la Ciutat de Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà), lloc on resta encara avui amb el núm. d'Inventari General 288.¹ Bàsicament es tracta d'un conjunt ceràmic, bé que també hi ha materials de construcció o decoratius i alguns estris d'os treballat i de metall, entre d'altres. La seva procedència és la vil·la romana dels Ametllers, dita també *Vitalis*, de Tossa de Mar (la Selva).

El nostre propòsit només és de realitzar l'estudi preliminar d'una part d'aquest material, convençuts com estem de la necessitat de donar a conèixer els materials procedents d'antigues intervencions arqueològiques. Esperem que més endavant podrem mostrar aquest conjunt en la seva totalitat, atès que es tracta d'un material en la seva major part inèdit.² Pel que fa a les conclusions hem de tenir present el fet que es tracta de material fora de context, que no podem relacionar amb estructures ni estrats concrets. Tot i això, a la vista de les darreres dades que s'han fet públiques sobre aquest interessant jaciment, assajarem una aproximació a la cronologia i la vida de l'estació.

Situació geogràfica

La vil·la està situada estratègicament, adaptant-se de forma per-

1. Aprofitem per testimoniar el nostre graïment més sentit a Xavier Aquilué i al personal del Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols per les seves orientacions i consells.

2. Fins aquest moment només s'han publicat alguns fragments de ceràmica de vernís negre a: COLOMEDA, J. i C. MONTALBÁN (1994), p. 10-11.

fecta al terreny i dominant la badia i la platja, al vessant oriental del turó de Sant Magí, de Tossa de Mar. Hi ha una terrassa a mitja muntanya on es localitza la *pars urbana* o zona residencial que es trobava precedida per una galeria coberta. A un nivell inferior, al peu del turó, hi trobem l'àmbit d'explotació agrícola, és a dir, la *pars rustica*. No hem d'oblidar que en aquest indret la vil·la comptava amb un rerapaís idoni per al conreu de la vinya i l'olivera, que són la base del sistema d'explotació romà del territori.

Abans de l'urbanisme actual en aquest indret hi havia una plantació d'ametllers, fet que va donar nom a l'estació arqueològica. Aquest mateix urbanisme, en evolucionar, ha col·locat actualment la vil·la dins el cor mateix de la ciutat, esdevenint un punt d'atracció turística més de Tossa.

Història del jaciment. Darrers treballs i fases

Des del segle passat trobem notícies de troballes de materials d'època grega i romana en aquest indret, així com algun indici d'assentament ibèric a la zona.³ No és fins al nostre segle, però, que comencen els veritables treballs dins l'espai que ocupa la vil·la. El seu descobriment definitiu va tenir lloc el primer terç d'aquest segle de la mà del Dr. Ignasi Melé, metge i erudit, que va iniciar les excavacions a la *pars rustica* el 1914. En aquells moments es descobriren diversos dipòsits i una base de *torcus* que Melé va identificar amb una premsa d'oli. El desembre de 1921 inicià la seva intervenció a la *pars urbana*, on deixà al descobert la part central de la residència antiga, lloc on es localitzà l'important mosaic que mostrava l'antic topònim de la vil·la: «TVRISSA», i el nom del seu posseïdor, que segons la datació donada als mosaics s'hauria de situar cap a la segona meitat del s.IV d.C., «VITALIS».⁴

L'Institut d'Estudis Catalans va comprar el 1933 alguns dels terrenys en els quals es trobava la *pars urbana* i el 1934-35, sota la direcció del professor Alberto del Castillo, es consolidaren els mosaics i es van endegar campanyes d'excavació per tal de delimitar el perímetre bàsic de la zona residencial, que van posar al descobert el conjunt termal, el qual, juntament amb els mosaics, ha estat la troballa més difosa.⁵

3. GIRBAL 1884; PELLA I FORGAS 1883.

4. MELÉ 1922, 11-21.

5. LÓPEZ 1992, 75; NOLLA-CASAS 1984, 208-209.

El 1957 l'Ajuntament adquireix uns terrenys de la zona residencial que encara no havien estat edificats; aquests van servir de parc i posteriorment d'aparcament de vehicles. El 1976 comencen els treballs seriosos, diverses campanyes d'excavació, amb Batista i Zucchitello, que preparen la futura investigació.⁶ La darrera fase de recerques s'inicià el 1985 i s'allarga fins a l'actualitat.⁷

Aquests darrers treballs porten els seus autors a considerar una sèrie d'hipòtesis pel que fa a la vida de la vil·la i la seva evolució. Les diverses fases o moments que estableixen es poden resumir així:

I. Nucli ibèric anterior a la vil·la (murs i sitges), amb troballes de ceràmica fora de context que donen una cronologia mínima dels s. II-I a.C.

II. Fundació de la vil·la, amb les estructures romanes més antigues de la fi del s. I a.C. o del tombant d'era. Es fundà probablement sobre l'assentament ibèric.

III. Creixement continu i millores des de la fi del s. I a.C. fins el s. III, en què es fan obres sumptuàries a la zona residencial (conjunt termal).

IV. A la fi del s. III es redueix l'espai productiu, fet que es relaciona amb els canvis socials de l'època de Dioclecià.

V. Es creu que a partir del s. V hi ha un abandonament lent, sense mostres de destrucció. Algunes estances es reaprofiten a l'època medieval (s'hi ha localitzat una necròpoli alt-medieval, s. X-XI). Les freqüentacions o algun tipus d'ocupació tingueren probablement continuïtat més enllà de l'edat mitjana.

Els materials

Com ja havíem dit, ens centrarem en un estudi preliminar del material ceràmic, concretament de la vaixella d'importació, que pugui donar-nos una cronologia mínimament fiable. El primer grup representatiu que hi trobem és el de la ceràmica de vernís negre, amb la presència de Campaniana A i Campaniana B (juntament amb imitacions d'aquestes produccions). Com a peça amb una cronologia establerta més antiga apareix un fragment de fons del Taller de Nikia-Ion.c (250-200 a.C.).⁸

L'estudi de la resta de produccions l'agruparem de la següent manera: primer veurem el més representatiu de les produccions de *Terra Sigillata* Itàlica o Aretina (des d'ara TSI), després les de la *Terra Sigillata*

6. BATISTA, LÓPEZ, ZUCCHITELLO 1980.
7. LÓPEZ 1992.

8. Per aquest material veure COLOMEDA, MONTALBÁN 1994, 10-11.

Sud-Gàl·lica (des d'ara TSS), seguidament les de la *Terra Sigillata* Africana o Clara (des d'ara TSA), i finalment ens ocuparem de les peces de l'Africana de Cuina o Comuna Africana. No deixarem, però, de fer alguna referència a altres materials ceràmics, a més de fer un ràpid recorregut pels diversos tipus de materials amb que compta aquest heterogeni conjunt.

***Terra Sigillata* Itàlica.⁹**

Entre els fragments de TSI trobem formes que, segons la classificació de Goudineau, es comencen a produir després del 15 d.c. o molt poc abans com la Goudineau 40 (Halt.9)¹⁰ i la 39.¹¹ Amb una cronologia inicial de 10-8 a.C. tenim també les Goudineau 27 (Halt.8)¹² i la seva variant 27b. Els fragments de fons amb *sigillum* els tractarem a continuació amb més detall:

* Lam.1, 10. Fons amb peu de TSI que presenta un vernís o pigment uniforme que cobreix tota la superfície, tant interior com exterior de la peça i pren un color marró clar. La pasta, ben depurada, és d'un to semblant al del vernís. A l'interior del fons hi tenim un *sigillum in planta pedis* (tipus que apareix a les produccions itàliques a partir del 15 d.C.) en el què es llegeix amb tota claredat: SMT

S(EX.) M(VRRIVS) T()

Segons Oxé en el seu CVA, aquesta marca ha estat localitzada en formes properes a la Halt.4a i en una possible Halt.12.¹³ No hem localitzat cap referència directa al lloc d'aquesta producció, però sembla tractar-se d'una de les anomenades tardo-itàliques o tardo-aretines. La forma sembla propera a la Goudineau 37, que ens porta a una cronologia d'entre els anys 12/16 als 60/70dc.¹⁴

El que sembla que podria ser el *nomen* que es dedueix del *sigillum*: *Murrius*, ens apareix al centre productor de Luna, al sud de la resta de tallers nord-itàlics (Sex. MV(RRIVS) FES(TVS), CVA núm.1034, i Sex. M(VRRIVS) P(RISCVS), CVA, núm.1059), produint entre altres formes la Halt.8 que tot i assimilar-se a la Goudineau 27, amb molta més claredat es tracta de bols amb una forma molt similar a la Goudineau 37 (assimilada a la Halt.9). Això no implica una relació directa entre el nostre

9. Beltrán 1990; Oxé 1968 i Goudineau 1968.

10. Veg. lám. 1, 7

11. Veg. lám. 2, 4.

12. Veg. lám. 1, 3 i 1, 6.

13. Oxé, CVA, Núm. 1060, 279.

14. GOUDINEAU, 1968, 377.

terrissers i el centre de Luna però la relació és probable. Entre les marques d'aquests terrissers trobem també les del tipus *in planta pedis*.

* Lam.1, 8. Fons amb peu de TSI similar a l'anterior en pasta i vernís, tractant-se també d'un petit got o bol amb un *sigillum* del tipus *in planta pedis* en què es pot llegir clarament: URR.¹⁵ En tot cas hem de considerar que la peça no pot ser anterior al 15 d.C. (aparició del tipus *in planta pedis*).

* Lám. 1, 9. Fragment de fons de TSI amb una marca clara *in planta pedis* en què podem llegir: ATICI. Aquesta marca correspon als tallers de la vall del Po i a la península ibèrica es documenta a Empúries i Beja.¹⁶ No tenim cap indicati del peu i és impossible atribuir-li una forma. Cronològicament ens guiem, com en el cas anterior, pel tipus de marca donant un inici posterior al 15 d.C.

* Lám. 4, 6. Fons amb peu d'una pàtera de TSI que presenta quatre marques iguals al fons en posició diametral respecte el centre, és a dir, alineades en un mateix sentit per parells oposats. La cartella és quadrada i amb un cúmulo d'annexions al qual podem donar la següent lectura epigràfica: L. ATILIVS; marca que trobem identificada a Roma, Àdria, Tarragona, Empúries i especialment a Narbona on apareix una cartella igual que la que ens ocupa¹⁷.

Terra Sigillata Sud-Gàl·lica.¹⁸

El repertori de formes llises identificades de TSS del conjunt que ens ocupa està encapçalat quantitativament per la forma Drag.15/17,¹⁹ resultat de l'evolució del tipus Loeschcke 3b i del proto-tipus anterior Loeschcke 2a que han donat les formes descrites com a Drag.15 i Drag.17. La majoria d'aquests fragments es poden datar d'època júlio-clàudia. La forma perdurarà, però no més enllà del principat de Trajà. Entre la resta de formes llises trobem la Drag.24/25,²⁰ que es comença a produir a principis del s. I d.C. i es converteix en una peça molt habitual fins a la seva desaparició a les darreries del tercer quart del mateix segle.

15. Dins el CVA d'OXÉ no trobem cap referència a aquesta marca, tot i que hi apareix el *sigillum*: UR(), aparegut a Roma en una forma Haltern 8. OXÉ, CVA, Núm. 2495, 560.

16. BELTRÁN (1990) pàg. 83.

17. OXÉ, CVA, Núm. 198, 92.

18. BELTRÁN 1990; OSWALD-PRYCE 1966 i VERNIET 1975.

19. Veg. lám. 3, 1; 3, 2 i 1, 4.

20. Veg. lám. 2, 2.

Una altra forma dins aquest grup és la Drag. 19,²¹ produïda per la majoria dels centres sud-gàl·lics entorn dels tallers de Montans i La Graufesenque també bàsicament a època júlio-clàudia, però que perdurarà fins vers el 120 d.C. Comptem també amb la forma Drag. 27, forma que arriba cronològicament fins al 150 d.C., però per les petites dimensions de la peça en qüestió dins el nostre material es pot considerar una producció preflàvia.

Pel que fa a les formes decorades, els fragments identificats pertanyen a la forma Drag. 29 en les seves variants b i c,²² amb una carena marcada i la vora més exvasada que en les primeres produccions d'aquest tipus (variant a²³ amb una cronologia d'època de Tiberi-Claudi). Es tracta d'una forma també molt habitual als nostres jaciments i que per aquestes variants té una cronologia d'època de Claudi-Neró per a la primera i època de Neró-Flàvia per a la segona.

Aquestes peces i gran part de les formes llises presenten argiles ben depurades de tons marrons-granatosos i vernissos de color similar i semblen estar produïdes als tallers de La Graufesenque. Entre les formes llises però, trobem alguna de les Drag. 15/17 amb unes pastes de color més aviat beix amb desgreixant blanc de petites dimensions, però visible a ull nu i vernissos uniformes i mats que fan pensar en la possibilitat que arribin també produccions del taller de Montans (peces d'aquesta forma i aquest taller estan documentades a Empúries i Tarragona entre altres indrets),²⁴ que produïa aquesta forma en el seu moment d'auge comercial entre finals d'època de Tiberi i finals del principat de Neró.

Terra Sigillata Africana.²⁵

* Làm. 5, 3. Fragment de vora de TSA de vernís de color taronja relativament brillant amb bombolles a la seva superfície, alguna de les quals es mostra rebentada, i una pasta ben depurada de color taronja. Tot i tenir el llavi molt horitzontal sembla tractar-se d'una Lamboglia 35 que imita una Drag. 35 de la producció sud-gàl·lica, com és normal en les peces realitzades en la qualitat A1 de la TSA. No presenta decoració a la barbotina. A l'*Atlante* ens apareix com una forma produïda en les qualitats A2, C1 i C2²⁶ i documentada a la conca mediterrània i la costa

21. Veg. làm. 2, 5.

22. Veg. làm. 3, 4; 3, 6 i 3, 7.

23. Veg. làm. 4, 7.

24. BELTRÁN, 1990, 103.

25. *ATLANTE* 1981; HAYES 1971; BELTRÁN 1990 i *LATTARA* 6, 1993.

26. *ATLANTE* 1981, 70.

atlàntica. En tot cas la qualitat del vernís no deixa massa lloc al dubte i hem de donar una cronologia per les A1 a casa nostra que s'inicia dins el principat de Domicià i no va més enllà d'època dels Severus.

* Làm. 5, 4. Fragment de vora de TSA de pasta taronja ben depurada i un vernís també taronja ben adherit amb una textura rugosa que produeix un efecte que s'ha anomenat *pell de gallina* de la qualitat A1. Pel que fa a la forma no hi ha dubte que es tracta d'una Lamb.4/36 amb decoració a la barbotina que imita la forma Drag. 36 dels tallers sud-gal·lics als quals pren el mercat. La cronologia per a aquesta peça s'ha de situar entre finals del s.I i mitjans del s.II d.C.²⁷

* Làm. 5, 5. Fragment de vora de TSA amb vernís i pasta molt similars a l'anterior, qualitat A1. Es tracta de la forma Lamb. 1a (Hayes 8a), un bol de parets obertes i carenat, amb un llavi molt engruixit exteriorment i decorat a rodeta amb faixes superposades d'incisions ovalades tendint a romboidals. Internament presenta dos acanalats paral·lels. Referent a la seva cronologia trobem també que es tracta de les primeres produccions africanes a bastament exportades des de la darrera dècada del s.I i durant la primera meitat del s.II d.C.²⁸ i es troben en bon nombre i amb molta freqüència als nostres jaciments.²⁹

* Làm. 5, 2. Ens trobem davant d'un fragment de vora de TSA que presenta un vernís uniforme, opac i compacte a l'exterior de la peça i presenta unes lleugeres marques de torn al seu interior. La pasta és ben depurada i compacta, d'un estrany color marró lleugerament ataronjat semblant al del vernís. Les parets són molt primes, entre 2 i 3 mm. i la forma és tancada. Apareix una decoració aplicada de margarides com la que trobem a *ATLANTE* Tav. LXXXI, núm.16 (motiu núm. 20) que apareix a les formes Hayes 24 i el grup Òstia I en les qualitats A1\2, C1, i possiblement C2. Cap d'aquestes formes té res a veure amb la nostra. Per la forma s'aproxima a una peça d'Òstia III en qualitat A1\2 trobada en un estrat del segon quart del s.III i que presenta un motiu *ATLANTE* 21 molt similar a la que ens ocupa. Amb tot, les característiques tècniques ens porten a inclinar-nos més que es tracti d'una producció en alguna de les variants de la qualitat C (200-primer meitat s.V).

* Làm. 4, 1. Fragment de vora de TSA d'una gran plata amb una vora exvasada de tendència horitzontal, però que es doblega vers l'exterior.

27. *ATLANTE* 1981, 24-25.

28. *ATLANTE* 1981, 26-27 i HAYES 1972, 33-35.

29. Per referències en què es documenta aquesta forma a l'Empordà veg.: NOLLA-PUERTAS 1988, 40-41.

Presenta un vernís opac i de to marronós que tendeix a esquerdar-se a la part superior de la vora. La pasta està ben depurada i també és de color fosc. Tot i no identificar la forma amb claredat, el tipus de peça, pàtera de grans dimensions, i els trets tècnics ens fan pensar que no es tracti d'una africana C, que ens situa al s.III i que perdura fins a la primera meitat del s.V d.C.

* Làm. 5, 1. Fragment de fons amb peu amb un vernís taronja-rosat intens i espès que recobreix només l'interior de la peça i amb una textura desordenada de pinzellades. La pasta és rugosa, porosa i amb grans de desgreixant visibles de color blanc. Es tracta d'una TSA D, que ens situa ja al s. IV i que perdura fins al s. VII d.C.

Ceràmica africana de cuina i comuna africana de pasta rosada.³⁰

* Làm. 4, 3. Fragment de vora d'un plat-tapadora. Presenta una pasta de color taronja fosc amb desgreixant visible a ull nu de color blanc (segurament calç). La superfície interior ens mostra un acabat de certa qualitat similar al de les peces de TSA i amb un fi ratllat produït en treballar la superfície amb un instrument al torn. Exteriorment s'observa un poliment amb espàtula que dóna les típiques alternances concèntriques i la part de la vora està enfosquida (possibles restes de pàtina cendrosa o fumat). Mancats del fons de la peça, es fa difícil concretar la forma de què es tracta. Seguint els criteris d'Aguarod³¹ inclourem aquest fragment en el grup de les formes Òstia II, 302; Òstia III, 332 i Òstia I, 261, per a les quals es dóna una cronologia general a la Tarraconense des d'època de Claudi i fins al s. V d.C. No descartem, però, que es pugui tractar d'una Òstia I, 20 (Hayes 185, 1), tot i que hi ha molt pocs fragments documentats; si fos així, només tindriem com a referència cronològica l'existència d'aquesta peça a la primera meitat del s.III d.C.

* Làm. 4, 5. Fragment de vora de pasta similar a la del plat-tapadora descrit anteriorment, postser d'un to més marronós i amb alguna partícula de desgreixant de mida més gran (quars?). Interiorment la superfície apareix poc polida, amb un acabat groller prop de la vora i amb un ratllat produït en el poliment al torn al cos. Exteriorment el poliment s'ha realitzat amb més cura. Sembla que es podria tractar d'una olla, que hem inclòs dins les africanes de cuina per la pasta, ja que per la

30. Com a bibliografia bàsica, a més de l'*Atlante*, veg.: AGUAROD (1991) i CASAS,

CASTANYER, NOLLA, TREMOLEDA 1990.

31. Aguarod 1991, 250.

forma només la relacionem amb la Tav. CVIII, 10 de l'*Atlante* que en documenta un exemplar únic a Cartago en un context de s. IV d.C.

* Làm. 4, 2. Fragment de vora d'una cassola que presenta una típica pasta de color taronja i desgreciant visible del qual destaquen els punts de calç. Interiorment presenta marques de torn ben definides i un color igual que el de la pasta. A la part exterior tenim restes cendroses a la zona de la vora, mentre a la paret té una aparença engalbada i amb zones més fosques (restes de patina o senyals d'ús?). Pel que fa a la forma, els paral·lels que trobem, guiant-nos únicament pel perfil de la vora, no són satisfactoris i ens limitarem a donar una cronologia general basant-nos en la inclusió de la peça al grup tipològic de cassoles núm.3 d'Aguarod, pel que tenim una cronologia general que va d'època augustal fins al s.V.³²

* Làm. 4, 4. Fragment de vora d'una peça definida a Casas *et alii* 1990 com a «Ansats i urnes», peces núm. 494 i 501 del seu catàleg (p. 254). Com a les peces referides, la que ens ocupa presenta una vora exvasada i una paret que defineix un cos globular, amb clares marques de torn al seu interior. La pasta, d'un to marronós, s'ajusta a la varietat de tipus que conformen el que els autors esmentats anomenen genèricament i que hem adoptat: «ceràmica comuna africana de pasta rosada», que té els mateixos orígens, i per tant les mateixes característiques tècniques primordials, que les sigil·lates i les de cuina, és a dir, l'Àfrica Proconsular i la Bizacena. Per al tipus present els autors donen una cronologia àmplia d'entre finals del s. I d.C. a ben entrat el s. V. La forma que ens ocupa, però, apareix en uns quants contextos ben datats d'entre el darrer quart del s. II i el s. III.³³

Altres materials.

Com ja avançàvem a la introducció, aquest conjunt de materials arqueològics és molt variat. Dins el material ceràmic encara resten per classificar degudament algunes produccions poc clares a primer cop d'ull. Destacarem una vora de *dolium* i una vora de morter itàlic amb una marca quasi il·legible, però a la qual es podria fer una aproximació. No hi manquen fragments de llàntia i entre les restes metàl·liques destaca un estilet de bronze. Entre els objectes d'os, trobem tres punxons, un xiulet (possiblement ja d'època moderna o contemporània) i una peça discoidal la funció exacta de la qual desconeixem.

32. AGUAROD 1991, 240-244.

TREMOLEDA 1990, 44 i 254.

33. CASAS, CASTANYER, NOLLA,

Els elements constructius també hi són representats i en destaquen 14 fragments d'estuc amb pintura mural, que tot i les seves reduïdes dimensions ens mostren una decoració pictòrica a base de fons vermells i bandes o sanefes de colors: ocre, verd i blanc. Un dels fragments presenta la figura en blanc d'una au aquàtica. Així mateix, hi ha uns quants fragments d'*opus tesellatum* que, tot i les minses restes que en tenim, sembla bicolor, i dos fragments d'un altre, un paviment fet amb grolleres tessel·les quadrangulars de ceràmica. Finalment hi localitzem un fragment d'*opus signinum*, que pel gruix de la preparació sembla d'un paviment.

Conclusions

El material més antic de què disposem és una peça de vernís negre del Taller de Nikia-ion c. amb una cronologia de segona meitat del s. III a.C. Aquesta peça i fragments de nanses primes horitzontals amb un vernís que identifiquem com a àtic, ens fan pensar que es podria fer recular més la cronologia que es dona per a l'establiment ibèric de s. II-I a.C.³⁴ a les fases que hem indicat ja en l'apartat sobre la història del jaciment i els darrers treballs i fases.

La presència de campanianes B i imitacions, presents també en els materials descontextualitzats publicats per Batista, López i Zucchitello³⁵ procedents de la *pars rustica* de la vil·la, no ens permeten anar més enllà del 30-25 a.C. Amb l'estudi realitzat de la TSI, no trobem cap peça que pugui ésser, amb seguretat, anterior al 10-8 a.C. i la majoria són posteriors al 15 d.C. L'exemplar publicat a l'obra citada anteriorment d'aquesta producció té el seu inici ja entrat el s. I d.C. La continuïtat que sembla suggerir el conjunt material, doncs, no pot ser corroborada amb les dades fetes públiques fins ara i les aplegades fins al moment en aquest estudi preliminar. No tenim, de moment, cap element, tret d'aquestes produccions itàliques que poden recular fins el 10-8 a.C., que ens pugui situar amb seguretat a la suposada fundació de la vil·la vers el tombant d'era documentada en un estrat de la *pars urbana*.³⁶ El pas de la fase ibèrica a la vil·la, amb les dades que tenim, es produeix, doncs, en un lapse de temps mínim de 15 anys.

34. Per a aquestes peces veg. notes núm. 1 i 7.

35. Veg. BATISTA, LÓPEZ, ZUCCHITELLO, 1980, 7.

36. LÓPEZ 1992, 78. L'autor, però, no

dona cap informació respecte al material que ha permès datar l'estrat, una rasa de fonamentació d'un mur indicat com a A del sondeig PU1.

No podem fer especulacions quantitatives fiables, no només pel fet d'èsser material fora de context sinó perquè segur que la conservació del material fou selectiva (gairebé només hi ha fragments amb forma o decorats). Tot i això es pot veure que tenim abundants fragments de T.S.S. amb unes cronologies bàsicament júlio-clàudies, que en qualsevol cas no arriben més enllà d'època de Trajà, moment àlgid de la utilització d'aquestes vaixelles al jaciment i que podem inscriure dins aquest gran període de creixement continu i de reformes que arriba fins el s. III d.C. i que veurà com decau la importació de les produccions sud-gàl·liques en favor de les vaixelles i ceràmica de cuina africanes.

La gran forquilla cronològica que ens donen els productes africans s'inicia amb la TSA A que com hem vist tenim ben representada i complementada amb els quatre fragments publicats per Batista, López i Zucchitello.³⁷ Ens documenta la importació fluida de material des de finals del s. I d.C. fins a mitjan s. III, coincidint amb el moment de creixement ja descrit i desplaçant les produccions dels tallers gals. Dins aquest període els mateixos autors documenten una Clara B, forma Lamb. 8, que situen a darreries del s. II. El fragment de comuna africana de pasta rosada arribaria també a l'estació entre els s. II-III d.C.

La TSA C amb què comptem i amb una cronologia inicial al s. III, ens encavalca el moment de creixement amb les reduccions d'espai productiu de la fi d'aquest mateix segle. Els autors citats anteriorment documenten també una Lamb. 40 a la qual donen una cronologia del 230/240 fins al 325 d.C.³⁸

Un fet significatiu el tenim en constatar la presència de la producció D de la TSA, continuadora de la tradició i amb els mateixos centres de la A a l'Àfrica Proconsular, i que permet situar-nos com a mínim al s. IV, tot i la llarga perduració d'aquestes produccions. El fragment documentat per Batista, López i Zucchitello és datat, d'acord amb la decoració de cercles concèntrics, entre el 320 i el 470.

La ceràmica africana de cuina ens dóna una cronologia àmplia en tots els casos, llevat potser del fragment Lamb. 4, 5, que podem situar al s. IV. Amb la resta tenim una cronologia que va des del principat d'August fins el s. V, tot i ser típiques als s. II-III.³⁹ En tot cas no tenim res que puguem relacionar amb seguretat amb la fase d'abandonament

37. BATISTA, LÓPEZ, ZUCCHITELLO, 1980, 11-12.

38. BATISTA, LÓPEZ, ZUCCHITELLO, 1980, 13.

39. ATLANTIC 1981, 208-211; veg. tam-

bé ROURE, CASTANYER, NOLLA, KEAY, TARRÚS, 1988, nota 68, per referències troballes de ceràmica de cuina en contextos júlio-claudis i flavis.

progressiu a partir del s. V, després del qual només perduraran les produccions en TSA D de les quals només en tenim un fragment i hi podem afegir el publicat per l'equip que ha treballat a la vil·la, al qual ja hem fet referència.

Per finalitzar només volem fer notar que per donar més llum sobre el coneixement d'aquest interessant jaciment manca encara una publicació més extensa i detallada dels treballs realitzats fins ara i, sobretot, una intervenció sistemàtica i en extensió que doni unes estratigrafies clares i ens aporti més informació sobre el funcionament de les estructures en les seves diferents fases. Aquest estudi, en el marc de la llarga vida de l'estació, ens garantiria un millor coneixement d'aquestes unitats d'explotació del territori que són les vil·les. Semblantment no podem deixar de banda que, en el cas que es confirmés i es definís el tipus d'assentament ibèric anterior, tindríem un altre punt clau per a la comprensió del procés de romanització en aquesta zona del nostre territori.

Bibliografia

AGUAROD, C. (1991): *Cerámica romana importada de cocina en la Tarracense*, Saragossa.

ATLANTE (1981): *Atlante delle forme ceramiche*. Instituto della Enciclopedia Italiana, Roma.

ATLANTE (1985): *Atlante delle forme ceramiche*, II, Instituto della Enciclopedia Italiana, Roma.

BATISTA, R., A. López i M. Zucchitello (1980): «Noves aportacions al coneixement de la vil·la romana dels Ametllers, Tossa», *Quaderns d'estudis tossencs*, 1, Tossa de Mar.

BELTRÁN, M. (1990): *Guía de cerámica romana*, Libros Pórtico, Saragossa.

CASAS, J., P. Castanyer, J. M. Nolla i J. Tremoleda (1990): *Ceràmiques comunes i de producció local d'època romana. I Materials augustals i alto-imperials a les comarques orientals de Girona*.

CASTILLO, A. del (1934): «El poblament de la Costa Brava entre Blanes i Sant Feliu de Guíxols» *Revista de Catalunya*, 78, 138-154.

CASTILLO, A. del (1939): «La Costa Brava en la antigüedad, en particular la zona entre Blanes i S.Feliu de Guixols. La villa romana de Tossa», *Ampurias* I, 186-267.

COLOMEDA, J. i C. Montalbán (1994): «El fons museològic de la ciutat. Ceràmica procedent de la vil·la romana dels Ametllers (Tossa). Vernís negre», *Bulletí de l'Arxiu i Museu d'Història de la Ciutat*, 9-11, Sant Feliu de Guíxols.

GIRBAL, E. C. (1884): *Tossa. Noticias sobre su historia, tradiciones y costumbres de esta villa y su término*, Girona.

GOUDINEAU, CH. (1968): *La céramique arétine lisse*, École Française de Rome, París.

HAYES, J.W. (1972): *Latte roman pottery. A catalogue of roman fine wares*, Londres.

LATTARA G (1993): *Lattara G. Dictionnaire des Céramiques Antiques (VII s. av. n. è.- VII s. de n. è.) en Méditerranée nord-occidentale (Provence, Languedoc, Ampurdan)*, Lattes.

LÓPEZ, A. (1992): «Les primeres estratigrafies a la vil·la romana dels Ametllers, Tossa (Selva)», *Tribuna d'Arqueologia 1990-91*, 73-94, Barcelona.

MELÉ, I. (1922): «Converses sobre les excavacions de la vil·la romana de Tossa», *Butlletí del grup excursionista gironí*.

MOREL, J.P. (1981): *Céramique campanienne. Les Formes* (2 vols.), École Française de Rome, París.

NOLLA, J.M. i J. Casas (1984): *Carta arqueològica de les comarques gironines. El poblament d'època romana al N.E. de Catalunya*, Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona.

NOLLA, J.M. i C. Puertas (1988): «Ceràmiques africanes i material d'importació baix-imperial del jaciment del Camp de la Gruta (Torroella de Montgrí, Baix Empordà)», *Estudis sobre temes del Baix Empordà* núm.7. Sant Feliu de Guíxols.

OSWALD, F. i T. D. Pryce (1966): *An introduction to the Study of Terra Sigillata, treated from Chronological Standpoint*, Londres.

OXÉ, A. (1968): *Corpus Vasorum Aretinorum. A catalogue of the Signatures, Shapes and Chronology of Italian Sigillata*, Bonn.

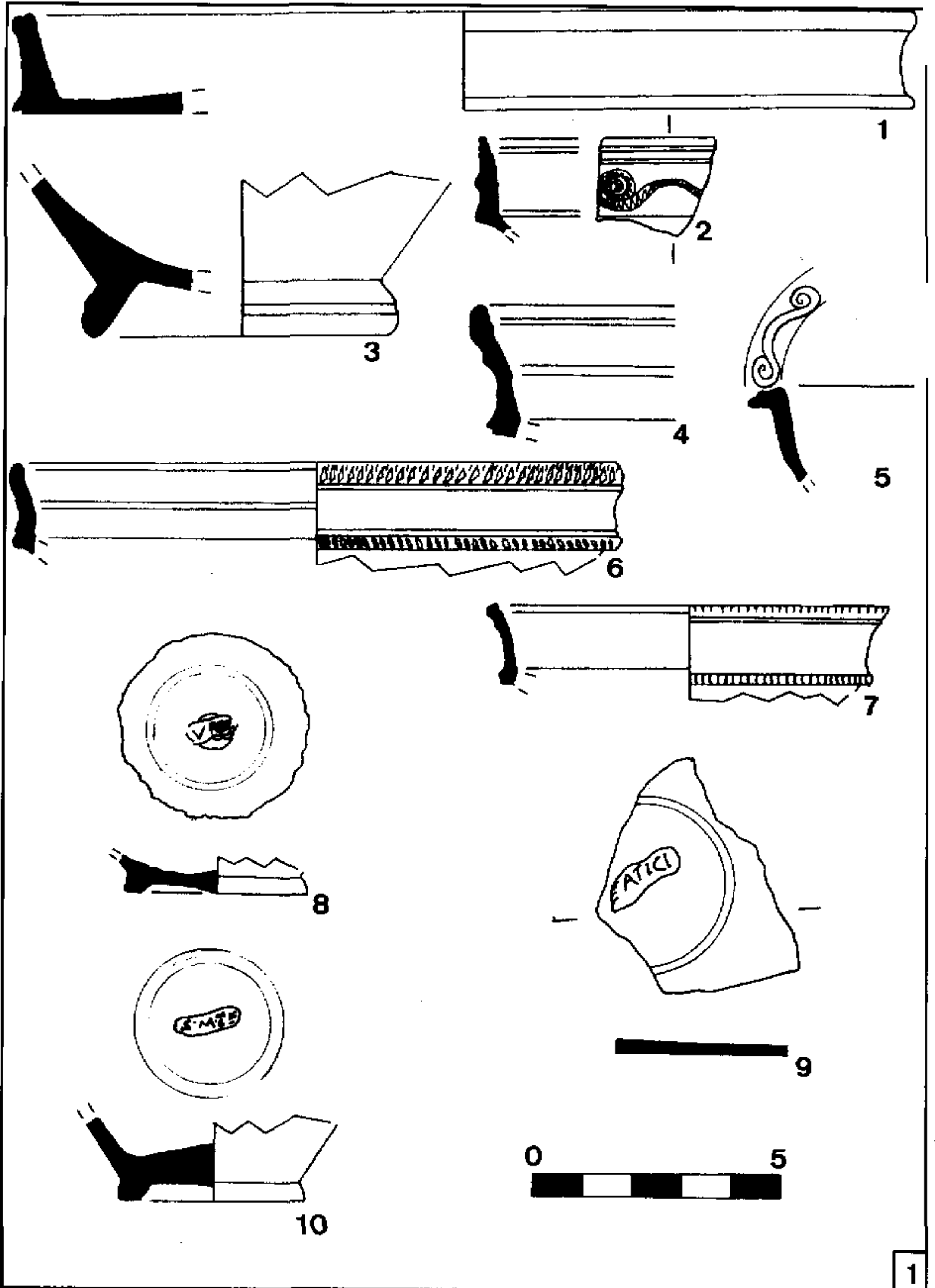
PELLA i FORGAS, J. (1883): *Historia del Ampurdán*, Barcelona.

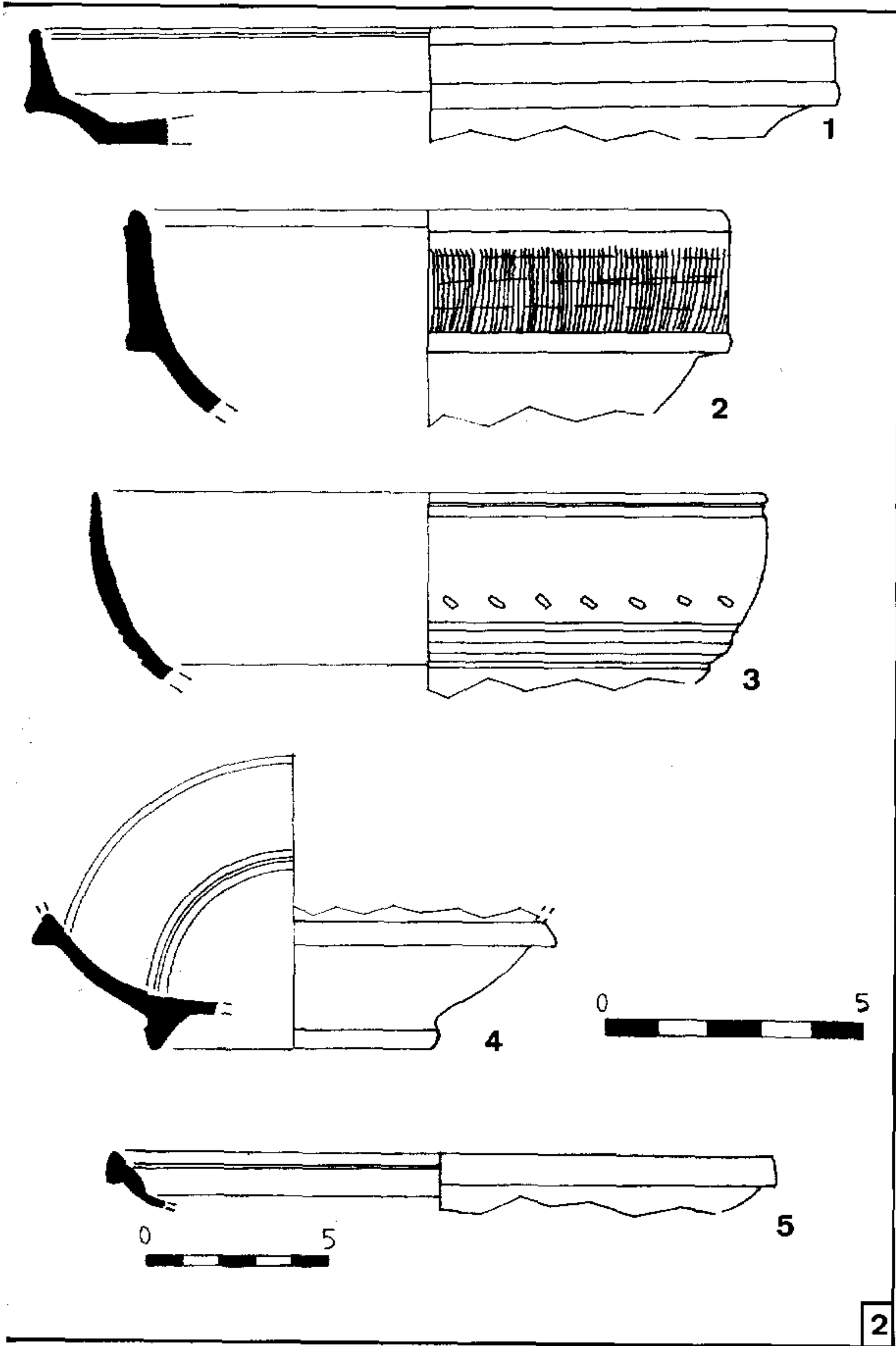
ROURE, A., P. Castanyer, J. M. Nolla, J. Keay i J. Tarrús (1988): *La vil·la romana de Vilauba (Camós)*, Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona.

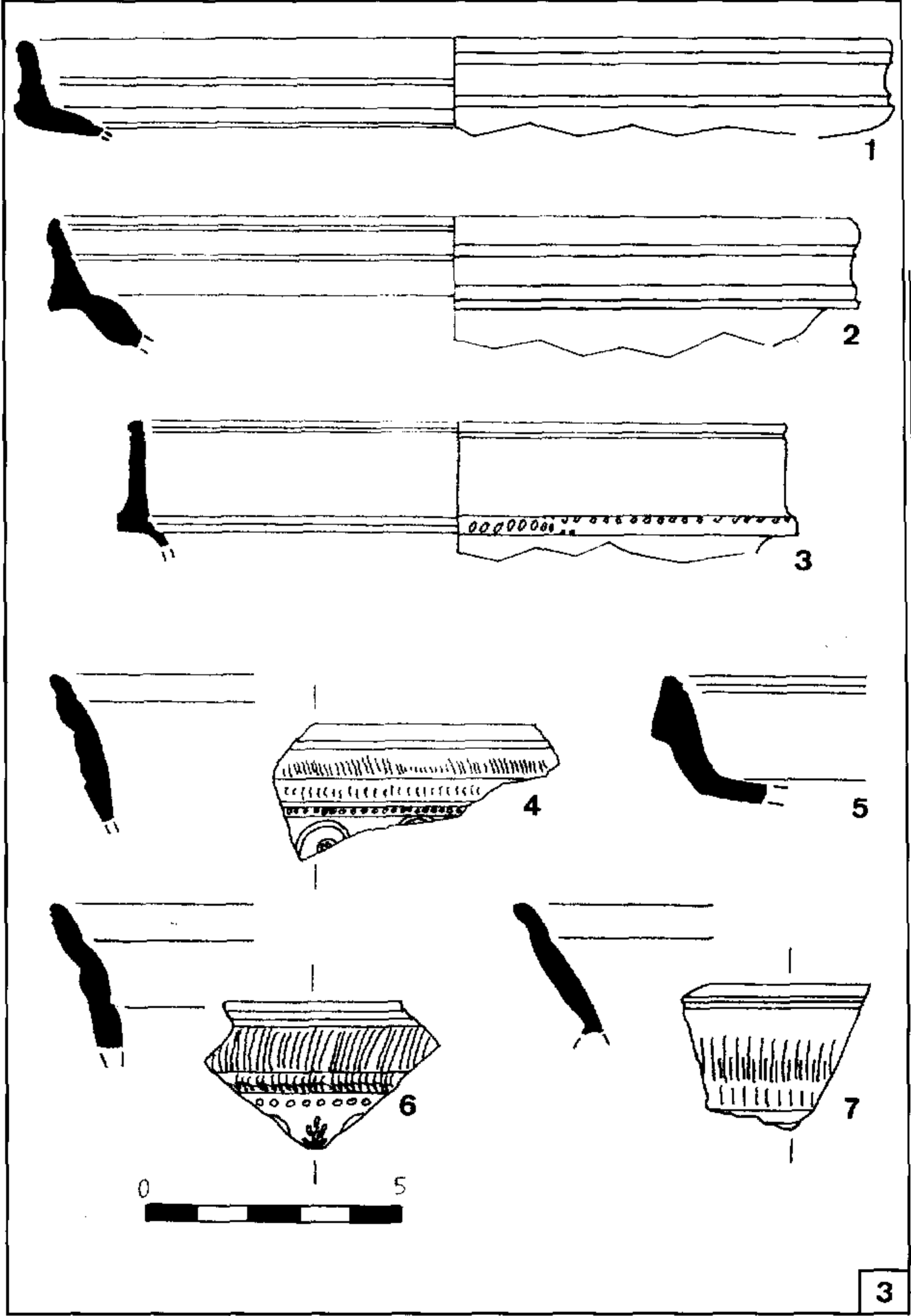
SANMARTÍ, E. (1978): *La cerámica campaniense de Emporion y Rodhe* (2 vol.), Monografias Ampuritanas, núm. IV, Barcelona.

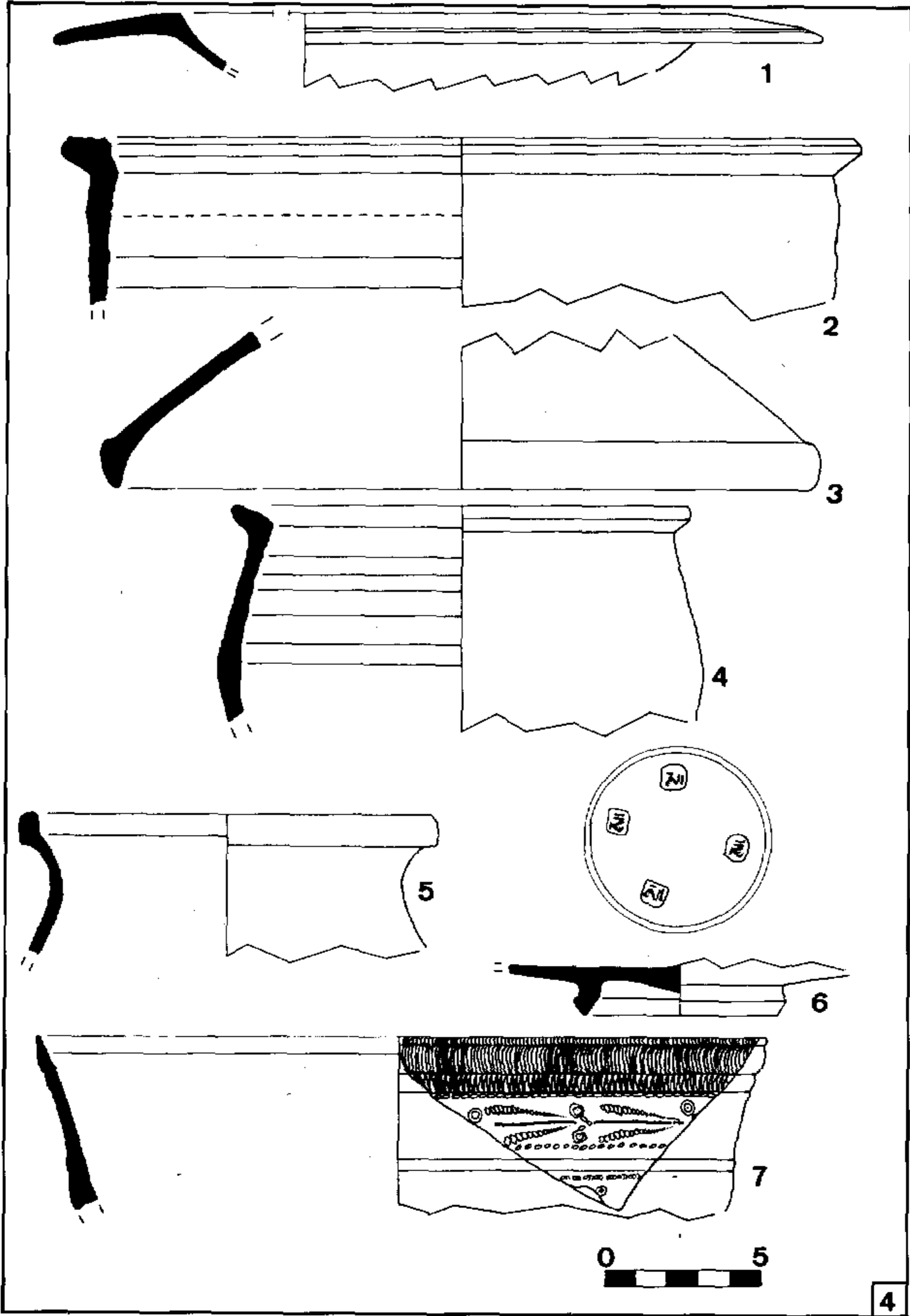
SANMARTÍ, E. (1981): «Las cerámicas de barniz negro y su función delimitadora de los horizontes ibéricos tardíos (siglos III-I a.C.)», *Actas de la Mesa Redonda del X Aniversario de la Asoc. Esp. de Amigos de la Arqueología*, Madrid (març de 1979).

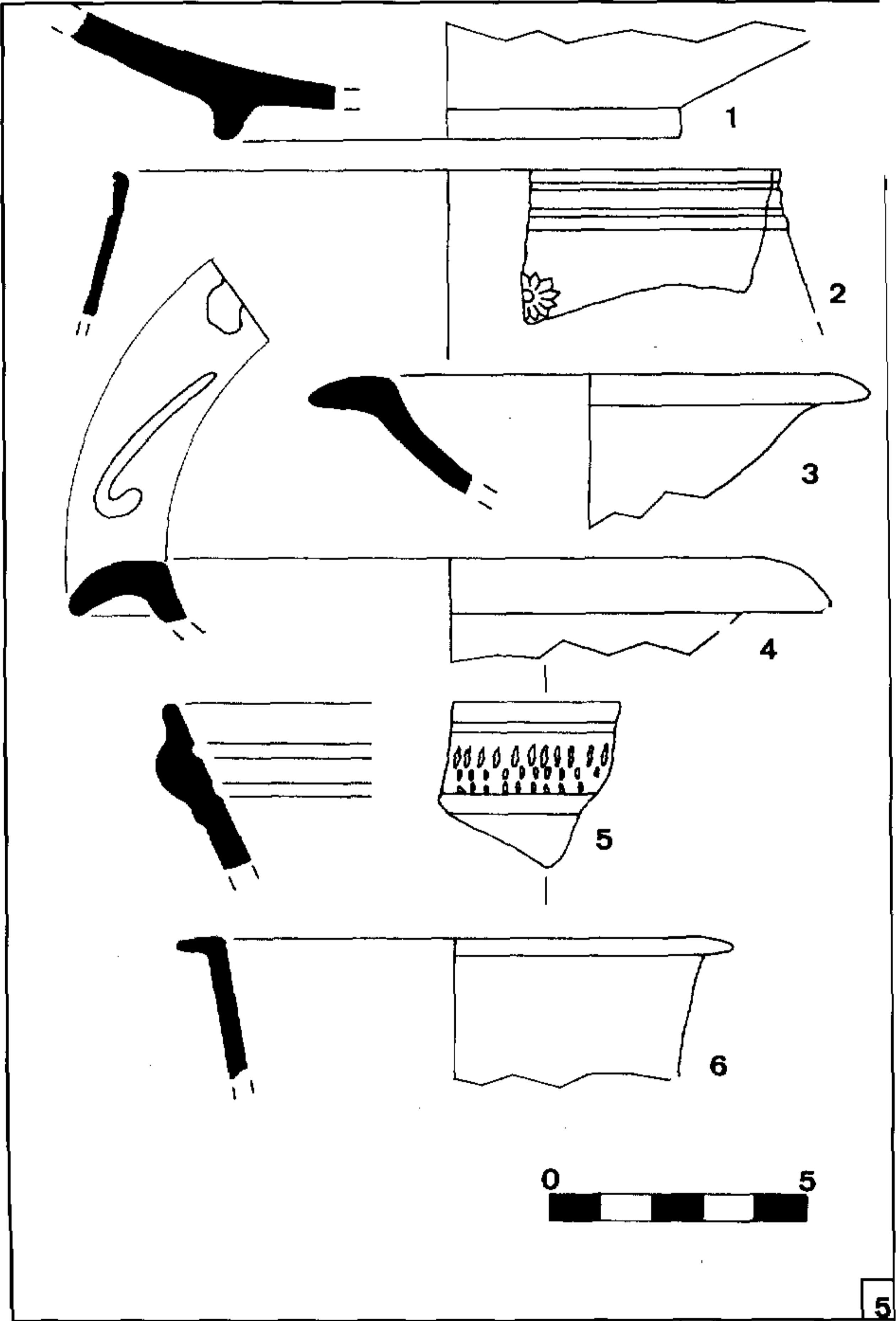
VERNHET, A. (1975): *Notes sur la Terre sigillée de la Graufesenque*, Milliau.

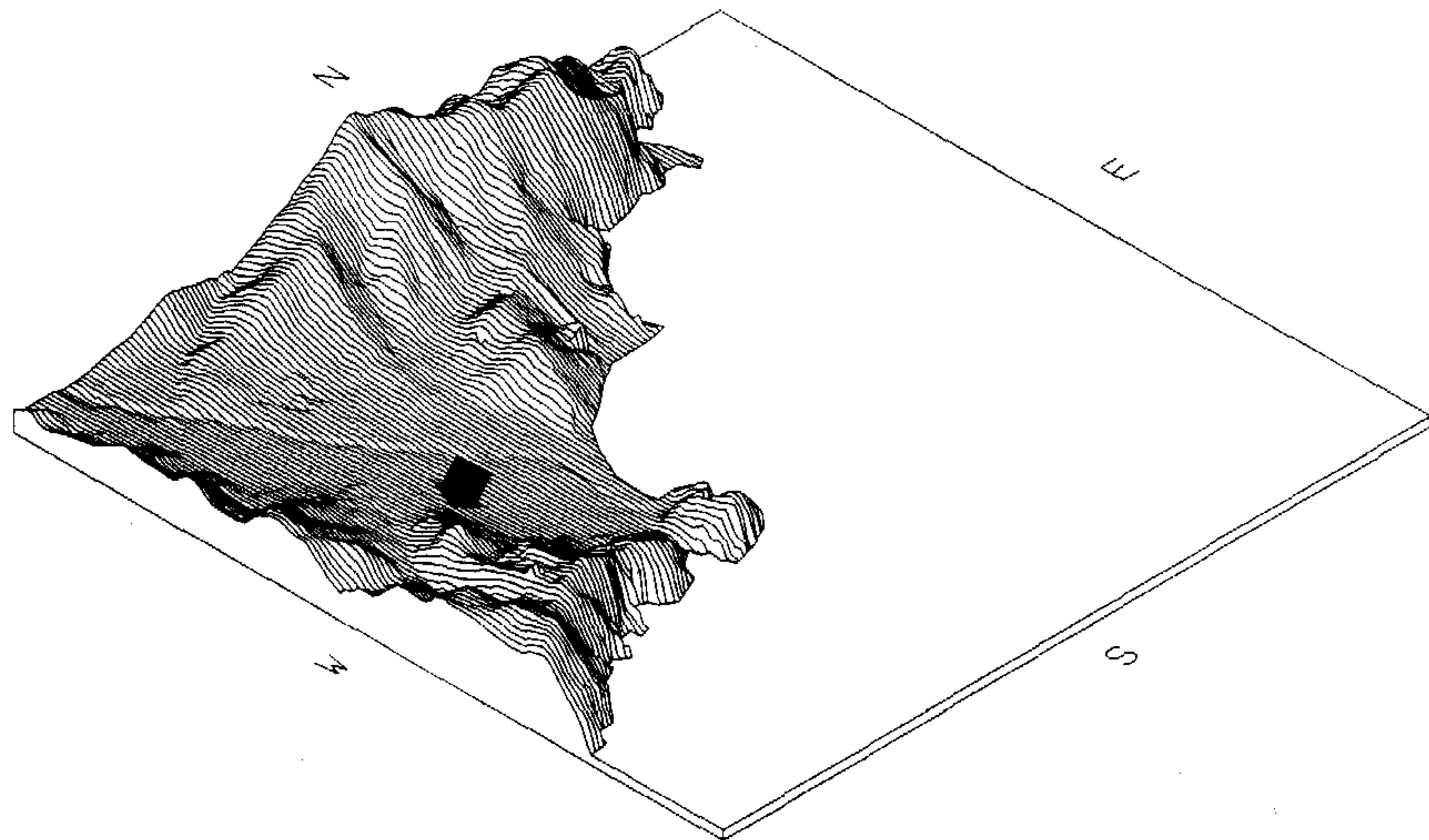

Detall de la pars urbana de la vil·la (conjunt termal).

Restes visibles de la pars rustica a primer terme, al fons el desnivell que marca l'inici de la part residencial de la vil·la

Situació de la vil·la dels Ametllers, a Tossa, sobre la perspectiva isonomètrica estreta del full 366-5-6 del Ortofotomapa de l'Institut Cartogràfic de Catalunya.